

Téma : **ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVA A SLOBODY**

Podľa ustanovenia článku 151a ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky je **verejný ochranca práv** nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom **chráni základné práva a slobody** fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom. **Základné práva a slobody, upravené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky**, Vám pre ľahšiu orientáciu pri podávaní podnetu v skratke uvádzame:

1. Základné ľudské práva a slobody (čl. 14 - 25):

- **spôsobilosť každého na práva;**
- **právo na život** (problematika prerušenia tehotenstva, trestu smrti);
- **nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia** (môže byť obmedzená v zákonom ustanovených prípadoch);
- **zákaz mučenia, krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu;**
- **osobná sloboda** (napr. obmedzenie osobnej slobody – zadržanie obvineného alebo podozrivého, väzba, ústavná zdravotnícka starostlivosť, skúmanie duševného stavu);
- **zákaz nútených prác alebo služieb** (výnimky sú prípustné napríklad v prípade osôb vo výkone trestu odňatia slobody, odsúdených na iný trest, vojakov, živelných pohrôm, pri ochrane života, zdravia, menších obecných služieb na základe zákona);
- **právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do rodinného a súkromného života;**
- **ochrana pred neoprávneným zhromažďovaním, uverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe;**
- **právo vlastníť majetok** (ochrana vlastníctva, obmedzenie vlastníckeho práva, dedenie, vyvlastnenie);
- **nedotknuteľnosť obydlia** (na vstup je potrebný súhlas toho, kto v ňom býva; sú stanovené aj výnimky, napríklad v prípade domovej prehliadky v trestnom konaní, pri ochrane života, zdravia, majetku osôb, ochrane práv a slobôd iných, odvrátení závažného ohrozenia verejného poriadku);
- **listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ, iných písomností, ochrana osobných údajov;**
- **sloboda pohybu a pobytu, zákaz vyhostenia vlastného občana** (zákon môže tieto slobody obmedziť, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody);
- **sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery, právo zmeniť náboženské vyznanie a vieru, verejne prejavovať svoje zmýšľanie, náboženstvo, vieru, zúčastňovať sa náboženských obradov, vyučovania náboženstva, organizácia cirkví** (tieto práva je možné obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných);
- **branná povinnosť, vojenská služba** (nikto nemôže byť nútený k výkonu vojenskej služby, ak je to v rozpore s jeho svedomím alebo náboženským vyznaním).

2. Politické práva (čl. 26 - 32):

- **sloboda prejavu a právo na informácie**, právo vyjadrovať svoje názory, vydávanie tlače, zákaz cenzúry, povinnosť orgánov verejnej moci informovať o svojej činnosti (tieto práva môžu byť zákonom obmedzené, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti);
- **petičné právo**, právo obracať sa na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami, zákaz vyzývať na porušovanie základných práv a slobôd, zákaz zasahovať petíciou do nezávislosti súdu;
- **právo pokojne sa zhromažďovať**, zhromažďovanie sa nesmie podmieňovať povolením orgánu verejnej správy (toto právo môže byť obmedzené v prípadoch zhromažďovania na verejných miestach, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, ochranu verejného poriadku, zdravia mravnosti, majetku alebo pre bezpečnosť štátu);
- **právo slobodne sa združovať** v spolkoch, spoločnostiach, združeniach, zakladať politické strany a hnutia (zákon môže tieto práva obmedziť, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných);
- **právo občanov zúčastňovať sa na správe vecí verejných** priamo alebo prostredníctvom svojich zástupcov (volebné právo);
- **právo občanov postaviť sa na odpor** proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v Ústave Slovenskej republiky za podmienky, že činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené.

3. Práva národnostných menšín a etnických skupín (čl. 33 - 34):

Občania tvoriaci v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny majú právo:

- **na všestranný rozvoj**, najmä rozvíjať vlastnú kultúru, rozširovať a prijímať informácie v materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie;
- **na vzdelanie** v materinskom jazyku;
- **používať ich jazyk** v úradnom styku;
- **zúčastňovať sa na riešení vecí** týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.

Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine **nesmie byť nikomu na ujmu**.

Výkonom uvedených práv **nesmie dôjsť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva**.

4. Hospodárske, sociálne a kultúrne práva (čl. 35 - 43):

- **právo na slobodnú voľbu povolania, prípravu naň, právo podnikat', uskutočňovať inú zárobkovú činnosť** (sú prípustné zákonné podmienky a obmedzenia);
- **právo občanov na prácu a primerané hmotné zabezpečenie** tých občanov, ktorí toto právo nie z vlastnej viny nemôžu vykonávať;
- **právo na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky**, napr. právo na odmenu za vykonanú prácu, ochranu pred svojvoľným prepúšťaním a diskrimináciou, právo na odpočinok po práci, dovolenku, kolektívne vyjednávanie, ochranu bezpečnosti a zdravia pri práci;
- **právo sa slobodne združovať** s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov (zakladanie a činnosť odborových organizácií), právo na štrajk;
- **právo na zvýšenú ochranu pri práci a osobitné pracovné podmienky** (ženy, mladiství, zdravotne postihnuté osoby);

- právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri nespôsobilosti na prácu a pri strate žiteľa, pomoc v hmotnej núdzi;
- právo na ochranu zdravia, bezplatnú zdravotnú starostlivosť na základe zdravotného poistenia, právo na zdravotnícke pomôcky za zákonom stanovených podmienok;
- ochrana manželstva, rodičovstva, rodiny, osobitná starostlivosť o tehotné ženy, rodičovská výchova a starostlivosť;
- právo na vzdelanie;
- sloboda vedeckého bádania a umenia.

5. Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva (čl. 44 - 45):

- právo na priaznivé životné prostredie;
- právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

6. Právo na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 - 50):

Medzi práva na súdnu a inú právnu ochranu patria napríklad:

- právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde zákonom ustanoveným postupom;
- právo obrátiť sa na súd vo veci preskúmania rozhodnutia orgánu verejnej správy;
- právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu alebo orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom;
- právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe;
- právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania za podmienok ustanovených zákonom;
- právo na tlmočníka;
- neodňateľnosť zákonnému sudcovi;
- právo na verejné prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov;
- právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom;
- právo na to, aby ten, proti komu sa vedie trestné konanie, sa považoval za nevinného, kým súd nevyšloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu;
- právo obvineného, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu (právo na obhajobu);
- právo obvineného odoprieť výpoveď.

7. Právo na azyl (čl. 53):

- cudzincom prenasledovaným za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno odoprieť tomu, kto konal v rozpore so základnými ľudskými právami a slobodami.

Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.

Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať. Cudzinci požívajú v Slovenskej republike základné ľudské práva a slobody zaručené touto ústavou, ak nie sú výslovne priznané iba občanom.

Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú:

**NEODŇATEĽNÉ
NESCUDZITEĽNÉ
NEPREMLČATEĽNÉ
NEZRUŠITEĽNÉ**

Nikomu nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.